

Tot nut van iedereen

Dierbare broeders en zusters,
kort voor het hoogfeest van Kerstmis, op 23 december, zal het de exacte 900e verjaardag zijn van de pauselijke goedkeuring van de *Carta Caritatis*. In de loop van dit jaar hebben we dit oude document, dat in feite de geboorteakte van onze orde is, veel bemediteerd en bestudeerd. Met verbazing, en ook een zekere rouwmoed, hebben we ons gerealiseerd hoe noodzakelijk dit was voor het bewustzijn van onze identiteit en voor de vitaliteit van ons cisterciënzer charisma, dat geënt is op het fundamentele charisma van sint Benedictus.

Nu willen we het ontwaken van dit bewustzijn niet meer verliezen; we willen het uitdiepen en levend houden, ook met het oog op het komende Generaal Kapittel. We mogen dus de *Carta Caritatis* niet opnieuw opbergen in de archieven, misschien wel tot in 2119, als haar duizendste verjaardag gevierd zal worden... Het leidt nergens toe iets te vieren, te bestuderen en symposia te organiseren, als we het daarna niet beleven, als de impulsen die de heilige Geest in de stichtingsteksten heeft gelegd ons niet stimuleren om onze roeping vandaag met grotere intensiteit te beleven, in de huidige situatie van de Orde, van de Kerk en van de wereld.

Verlangen naar het goede voor iedereen

Daarom, nu de exacte datum van de 900e verjaardag van de pauselijke goedkeuring van de *Carta Caritatis* nadert, een datum die bijna samenvalt met de viering van het geboortefeest van de Heer, stel ik me de vraag bij welk punt we kunnen blijven stilstaan om daarna meteen onze persoonlijke weg en onze weg als gemeenschap weer op te nemen in het licht van het mysterie van de incarnatie van de Zoon van God, onze "enige ware Koning, Heer en Meester" (CC hfdst. I). Wat moet ons vandaag het meest stimuleren in de *Carta Caritatis*, opdat we haar nog steeds zouden ervaren als dringend en als nuttig voor onszelf en voor iedereen? Welk aspect van de *Carta Caritatis* is het meest actueel en beantwoordt het meest aan de verwachtingen en de noden van de Kerk en van de wereld van vandaag?

Misschien moeten we onze aandacht richten op de katholieke dimensie, katholiek in de letterlijke betekenis van "universeel", waarmee onze eerste vaders de trouw aan hun monastieke roeping hebben opgevat. Dit alles lijkt mij samengevat in een zin van het eerste hoofdstuk: "*Prodesse enim illis omnibusque sanctae Ecclesiae filii cupientes* – Ze

verlangden hen [de abten en hun medebroeders] en alle zonen van de heilige Kerk tot nut te zijn" (CC I,3). Het document legt verder uit in welke context en op welke manier men dit verlangen naar het goede voor de Orde en voor de hele Kerk tot uitdrukking wil brengen en werkzaam wil maken, maar ik denk dat we in de eerste plaats dit verlangen naar het goede en zijn universele draagwijdte tot het onze moeten maken. Dit is immers als het ware de adem die zin en vitaliteit kan geven en teruggeven aan al wat onze roeping ons geeft en ons vraagt te beleven.

Een hartstochtelijk verlangen

Om dit verlangen onder woorden te brengen, aarzelt de *Carta Caritatis* niet om een behoorlijk sterke Latijnse term te gebruiken: *cupientes*. We zouden dit kunnen vertalen als "begerig". Het idee is dat van een vurig verlangen, een ware passie, zo sterk als de passie van de liefde. Een zo intense uitdrukking gebruikt men normaal gezien niet in juridische teksten, maar wel in de hartstochtelijke geschriften van verliefden.

Dit woord herinnert ons er in de eerste plaats aan dat iedere roeping in de Kerk nooit alleen maar een vak, een beroep is, en evenmin alleen een bediening, een dienstverlening. Neen, het is een liefdevol verlangen, opgewekt door de ontmoeting met Christus. Alles vertrekt en moet telkens opnieuw vertrekken vanuit het vuur dat de blik en de oproep van Jezus ontsteken in ons hart en dat ons aantrekt om Hem te volgen. De eerste leerlingen die Jezus gevolgd hebben, Andreas en Johannes, deden dit omdat ze in hun hart een onweerstaanbaar verlangen voelden om bij Hem te blijven: "Meester, waar verblijft Gij?" (Joh 1,38). Ze werden aangetrokken door zijn Persoon; en na de ontmoeting is het enige waar ze de nadruk op leggen niet zozeer dat wat Jezus hun gezegd heeft, of wat ze met Hem hebben gedaan, maar eenvoudig het feit dat ze bij Hem geweest zijn: "en die dag bleven zij bij Hem" (Joh 1,39).

Wie zich affectief aangetrokken voelt door een ander, wie verliefd wordt, verlangt wezenlijk de aanwezigheid van de geliefde persoon en zijn liefde. Wie verliefd wordt, verlangt de liefde van de geliefde persoon, hij verlangt binnen te treden in de sfeer van zijn liefde. Maar wat is de sfeer van de liefde van Christus?

Houden van de Kerk met de passie van Christus

Sint Paulus gebruikt de huwelijksymboliek om ons te openbaren hoe Jezus van de Kerk houdt. Hij houdt van haar als zijn bruid. Hij houdt van haar tot de dood aan het kruis, tot de totale gave van zijn leven: "Jullie, mannen, hebt uw vrouw lief zoals Christus de Kerk heeft liefgehad: Hij heeft zich voor haar overgeleverd om haar te heiligen, haar reinigend door het waterbad met het woord. Hij heeft de Kerk tot zich gevoerd als een heerlijke bruid, zonder vlek of rimpel of fout, heilig en onbesmet." (Ef 5,25-27)

Jezus roept ieder van ons om in te treden in zijn hartstochtelijke liefde voor de Kerk, zijn bruid. Voor alle gedoopten geldt dat de liefde voor de Kerk niet afhankelijk kan zijn van haar toestand, van de samenhang van haar leden, dus van onze toestand en onze samenhang, maar alleen van het hart van onze Heiland. Wie niet houdt van de Kerk, houdt niet van Christus. Welke bruidegom zou kunnen aanvaarden dat hij vrienden heeft die zijn bruid minachten?

Maar we mogen niet vergeten dat Christus houdt van de Kerk uit liefde voor het heil van de wereld. Christus houdt van zijn bruid opdat zij, in verbondenheid met Hem, moeder zou worden van kinderen die verlost zijn door zijn Bloed, dat vergoten is voor allen. De Kerk is bruid van de Verlosser om een volk van verlostten voort te brengen, om iedere mens te verwekken tot het nieuwe leven van de kinderen van God. Christus bemint de Kerk uit liefde voor het heil van de wereld, een liefde die door Christus haar uitdrukking gevonden heeft in de Passie, daar waar het lijden en de liefde tot uitdrukking gekomen zijn en zich blijven uitdrukken tot in het oneindige. Alleen God kan oneindig liefhebben, maar God is mens geworden om zijn oneindige liefde te kunnen uitdrukken in een oneindig lijden: het lijden van God in het menselijk vlees.

Het centrum dat eenmaakt en uitstraalt

De Kerk is geboren uit de geopende zijde van Christus, zoals Eva geboren is uit de geopende zijde van Adam. De kerkvaders hebben veel gemediteerd over dit mysterie. En het lijkt erop dat de eerste cisterciënzers de *Carta Caritatis* hebben opgesteld precies vanuit de contemplatie van dit mysterie dat de liefde, de Kerk en het heil van de wereld met elkaar verbindt. De nadruk die dit document legt op de liefde en op het heil van de zielen concentreert zich zo in het vurige verlangen (*cupientes*) om tot nut te zijn (*prodesse*) voor alle kinderen van de heilige Kerk. Dit is de definitie van de liefde van Christus die tot uitdrukking komt in het uur van zijn Pascha, waarin Hij zichzelf aanbiedt voor het heil van de wereld en waarop Hij vanop het Kruis de Kerk voortbrengt, de bruid van de Heiland en de moeder van allen die gered zijn.

Op deze manier nodigen onze vaders ons uit om in de eerste plaats stil te staan bij de beschouwing van de kern van het christelijk mysterie, om vandaar opnieuw te vertrekken om onze roeping te beleven als gedoopten en als monniken en in ons leven het mysterie tot uitdrukking te brengen dat we beschouwen. Dit mysterie dat centraal staat en aan de oorsprong ligt, vernieuwt zich iedere dag voor ons in de eucharistie, in het paasmysterie dat we mogen herbeleven in het sacrament, in het centrum van ons leven, van iedere dag, van heel de geschiedenis en van heel de werkelijkheid.

Dit bewustzijn dat onze roeping en zending als christenen en als monniken en monialen altijd en uitsluitend vanuit dit mysterie vertrekt, kan ons helpen om onszelf niet te verliezen, om niets van ons leven verloren te laten gaan, niets van onze gedachten, van onze woorden en daden, van onze inspanningen. Als de kloosters vaak zo veel moeite hebben om hun tijd en hun werkzaamheden te organiseren, om de menselijke relaties in harmonie en met barmhartigheid te beleven, en vooral ook om om te gaan met de broosheden waarin we ten onder lijken te gaan, dan komt dit in de eerste plaats door een gebrek aan aandacht voor het centrale mysterie van ons heil en dat van de hele wereld.

Als daarentegen het centrum duidelijk is en als we daar een duidelijke keuze voor maken, dan zal alles wat we zijn en wat we beleven hiervan de uitstraling zijn.

Prodesse

Het woord dat we dus moeten onderstrepen in de *Carta Caritatis*, daar waar ze spreekt over het vurige verlangen alle kinderen van de Kerk tot nut te zijn – en de kinderen van de Kerk dat zijn per definitie alle mensen, want de Kerk is geroepen om de Moeder te

zijn die het leven van Christus doorgeeft aan de hele mensheid – het woord dat de vruchtbaarheid van ons leven en van onze roeping bepaalt, is dus het Latijnse werkwoord "*prodesse*", dat letterlijk betekent "zijn voor", met andere woorden baten, dienen, tot nut zijn, een goed zijn voor de anderen.

Het vurige verlangen iedereen tot nut te zijn, is het verlangen dat God in het bijzonder aan de mens gegeven heeft, die geschapen is naar het beeld van de Vader en Schepper en die gezegend is om vruchtbaar te zijn en leven voort te brengen: "God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. God zegende hen en God sprak tot hen: 'Wees vruchtbaar en word talrijk...' " (Gen 1,27-28).

We zijn niet echt menselijk als we niet verlangen het leven door te geven, als we niet verlangen meer tot nut te zijn voor de anderen dan voor onszelf. In Christus is het ons gegeven helemaal menselijk te zijn, helemaal vruchtbaar door het universele moederschap van de Kerk, hetzij door het huwelijk, hetzij in maagdelijkheid. Deze vruchtbaarheid is altijd mogelijk, want het is een vruchtbaarheid door genade, tot stand gebracht door de heilige Geest zelf, die het onmogelijke werkelijk maakt, die de schoot van de Maagd Maria vruchtbaar gemaakt heeft om Gods Zoon aan het licht te brengen in onze menselijkheid.

Zoals de graankorrel

In de huidige situatie van de wereld en van de Kerk, en ook van onze gemeenschappen, twifelen velen eraan of een vruchtbaarheid van ons leven en van onze roeping nog wel mogelijk is. Hoe is het mogelijk vruchtbaar te zijn als we steeds kleiner worden, en soms zelfs bijna stervende zijn?

De Kerk herinnert er ons voortdurend aan dat wat niet mogelijk is voor onze krachten en onze capaciteiten, altijd mogelijk is voor het geloof en voor de liefde, die hoopvol de situatie waarin we ons bevinden als een zaadje in de aarde werpen. Datgene wat zelfs de dood vruchtbaar maakt, is de liefde waarmee we ons leven uitstrooien zoals Christus zich als bruidegom geeft aan de Kerk, opdat ze kinderen van God zou voortbrengen in de hele wereld.

Maar dit is niet alleen het geheim van de vruchtbaarheid van de dood: het is bovenal het geheim van de vruchtbaarheid van het leven. Wie gelooft vruchtbaar te zijn zonder aan zichzelf te sterven, blijft onvruchtbaar, ook als in de ogen van de wereld alles zijn succes lijkt te verzekeren.

De woorden van Jezus over de graankorrel, een metafoor voor zijn eigen dood en verrijzenis, moeten voor ons de interpretatiesleutel blijven voor alles wat we geroepen zijn te beleven: "Als de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft hij alleen, maar als hij sterft, brengt hij veel vrucht voort. Wie zijn leven bemint, verliest het; maar wie zijn leven in deze wereld haat, zal het ten eeuwige leven bewaren. Wil iemand Mij dienen, dan moet hij Mij volgen: waar Ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn. Als iemand Mij dient, zal de Vader hem eren." (Joh 12,24-26)

Op het moment van de goedkeuring van de *Carta Caritatis*, had Cîteaux twaalf kloosters gesticht. Zo waren er dus dertien, zoals Jezus met de twaalf apostelen. Ze wisten dat ze nog klein en broos waren, maar ze ervoeren een kracht die hen deed groeien, die hen voorwaarts stuwde. Ze waren zich er vooral van bewust, in het licht van het Evangelie, dat hun succes niet afhankelijk was van hun kracht of van hun aantal, maar dat het

volledig vervat was in hun verlangen hun leven te geven voor Gods Rijk. Ze herinnerden zich de waarschuwing van Benedictus aan het adres van de abt, dat hij zich erop moest toeleggen veeleer tot nut te zijn dan te heersen – “*prodesse magis quam praesesse*” (RB 64,8) –, en zo bestond hun verlangen er niet in te overwinnen, machtsgebied te verwerven, maar *tot nut te zijn* voor de Kerk en in de Kerk, door zichzelf op te offeren, door hun leven te verliezen ten dienste van Christus, voor het leven van de wereld. Het leven van de wereld bestaat erin dat alle mensen kinderen van God worden.

De kalligrafie van ons charisma

Prodesse. We moeten ons dit woordje opnieuw eigen maken, want alleen dit kan ons leven en onze gemeenschappen mooi, vreugdevol en nuttig maken, in welke toestand we ons ook bevinden. En dit geldt ook voor de hele Kerk, met al haar schatten van genade, maar ook met haar menselijke broosheden.

Op de dag van de wijding van de nieuwe abt van Stična, in Slovenië, konden we een handschrift bewonderen dat misschien wel het oudste is van de *Carta Caritatis*, en dat tegenwoordig bewaard wordt in de Nationale Bibliotheek van Ljubljana.

De monnik die het geschreven heeft, heeft veel afkortingen gebruikt door woorden samen te trekken, misschien om plaats te sparen op het kostbare perkament. Het woord “*prodesse*” heeft hij samengetrokken tot vier letters. Het voorvoegsel “*pro*” is een “P” geworden, die de vorm aanneemt van een “X”. Het lijkt wel een mannetje dat haastig vertrekt om een zending te volbrengen. Of misschien zou het ook Jezus Christus zelf kunnen symboliseren, die gekruisigd is en verzezen. De letter “d” lijkt naar hem te kijken en mee te gaan in zijn beweging door met zijn voet de twee letters “e” aan te stoten die erop volgen. Op de twee letters “e” van “*esse*”, “*zijn*”, staan de twee letters “s” geschreven als twee accenten. Het lijken wel twee vlammetjes, zoals de vurige tongen van de heilige Geest op de hoofden van de apostelen in het Cenakel met Pinksteren. Vanaf de laatste “e” vertrekt er een streepje dat lijkt op een pijl. Dit geeft het woord een dynamische openheid voorwaarts, zoals de start van een wedloop, gericht op het einddoel. Dit streepje is echter ook aanwezig in de eerste “e”, als een arm die haar met de tweede verbindt. De tweede “e” echter omhelst op haar beurt niet de eerste, maar zoals ik al zei, ze strekt haar arm voorwaarts, als het ware om anderen te omhelzen en te dienen. Men zou zeggen dat het werkwoord “*esse – zijn*” zo in kalligrafie geschreven is, dat het de kerkgemeenschap uitdrukt, als om te suggereren dat we niet *zijn*, dat we niet echt *bestaan* zonder een broederlijke gemeenschap te beleven waartoe Christus opdracht gegeven heeft aan de hele wereld.

Kortom, in dit middeleeuwse manuscript lijkt het woord “*prodesse*” mij een schets te zijn van het mysterie van de Kerk, en dus van elke christelijke gemeenschap, zoals ze zich heeft verwerkelijkt sinds die eerste gemeenschap van het Cenakel van Pinksteren: een gemeenschap van mensen, verwekt door de Christus van Pasen, en uitgestrekt in het verlangen alle mensen te verwekken voor het goddelijk leven.

Het kerstgeschenk van een vraag

Verontschuldig mij de fantasie van mijn interpretatie. Misschien verwar ik de kalligrafie van een middeleeuwse monnik met een geschrift in Japanse karakters... Maar wie weet, misschien heeft deze monnik van Stična, terwijl hij bezig was zorgvuldig en met liefde dit woordje neer te schrijven, ook wel deze gedachten gehad en misschien was het wel zijn bedoeling om ons, samen met de in inkt geschreven letters, ook de universele heilsbetekenis door te geven die dit woord in hem deed weerklinken.

Hoe dan ook, ik denk dat het ons goed zou doen als we ons vandaag laten aanspreken door dit woord dat zo klein is maar toch zo vol van betekenis. Het zou ons goed doen het leven en de ervaring van onze gemeenschappen en onze mensen te plaatsen tegenover dit woord, in de situatie waarin we ons nu bevinden, in deze tijd van overgang die de Kerk en de hele maatschappij momenteel beleeft, misschien wel te midden van het drama van een politieke en sociale crisis zoals, om maar een voorbeeld te noemen, onze zusters in Bolivia nu meemaken. Het zou ons goed doen dat wat wij beleven te confronteren met de altijd nieuwe frisheid van het verlangen van onze vaders om tot nut te zijn van de universele Kerk en van de hele wereld. *Prodesse omnibus*, tot nut zijn van allen: hoe oordeelt dit verlangen en deze roeping de manier waarop wij, vaak instinctief en misschien zelfs alleen op onszelf gericht onze problemen en onze crisissen opvatten en hoe we er een oplossing voor zoeken? Zijn we werkelijk bezielde door dit verlangen tot het goede voor allen, of denken we dat de oplossing datgene zal zijn wat alleen in ons eigen voordeel is? Kunnen we geloven dat ook armoede, zwakheid en zelfs de dood, als ze in Christus doorleefd worden, tot nut kunnen zijn voor de hele wereld?

Als kerstgeschenk zou ik aan de Orde dit woord willen aanbieden dat na 900 jaar nog niet verouderd in de archieven en bibliotheken ligt, maar dat fris en vurig is gebleven, ook in een twaalfde-eeuws manuscript, en ik zou het willen aanbieden als een vraag die ons bevraagt en ons aanspoort, al was het alleen maar om ons te realiseren dat we, om werkelijk tot nut te zijn van allen, een grote liefde nodig hebben, die alleen God ons kan geven, en die we dus samen moeten afsmeaken, met nederigheid en geloof.

Wat is het mooi, en wat is het noodzakelijk en dringend, dat al onze gemeenschappen, met al onze monniken en monialen die er deel van uitmaken, samen met alle mensen die zich verbonden weten met ons charisma, opnieuw met ons leven dit woord tot uitdrukking kunnen brengen, dit woord dat overgeleverd is door onze vaders, "*prodesse*", zoals in dat oude manuscript van Stična, samengetrokken en toch ook helemaal uitgestrekt en verbreed, "zoals een bruidegom die zijn bruidsvertrek uit komt getreden" (Ps 19,6), dus, zoals Jezus die geboren wordt uit de Maagd om tot nut te zijn voor alle mensen met de gave van zijn aanwezigheid, van zijn liefde, van zijn heil!

Fr. Mauro-Giuseppe Lepori
Generale Abt OCist